

GRZEGORZ CHOMICKI
KRZYSZTOF CHOMICKI
INSTYTUT HISTORII UJ
XX LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE W KRAKOWIE

Recenzja podręcznika:

Arkadiusz Gawełek, *Informatyka, podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych*,
Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON, Gdynia 2012, ss. 255, nr ewidencji MEN:
452/2012

Podręcznik został dopuszczony do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz zarejestrowany w wykazie podręczników przeznaczonych do nauczania informatyki na podstawie opinii rzeczoznawców: dr. inż. Mieczysława Rudnickiego, dr. Jacka Stańdy, dr. Marii Jolanty Piaseckiej.

Książka liczy 255 stron i składa się z dziewięciu większych rozdziałów, z których każdy został podzielony na kilka mniejszych segmentów. Łącznie jest to 30 podrozdziałów i układ ten odzwierciedla liczbę lekcji informatyki w pierwszych klasach szkół ponadgimnazjalnych, dając jasno do zrozumienia, jaki zakres materiału został przeznaczony na jedno spotkanie. Tak to powinno wyglądać w teorii, w praktyce zaś – mimo bardzo starannego wyselekcjonowania treści omawianych w podręczniku i ograniczenia większości zagadnień do absolutnego minimum – zrealizowanie niektórych tematów w ciągu 45 minut może graniczyć z cudem.

Oczywiście zakłada się, że jest to tylko kolejny etap edukacji informatycznej, która już w gimnazjum powinna przynieść daleko posuniętą sprawność w obsłudze komputera i w stosowaniu różnych rodzajów oprogramowania. Praktyka jednak uczy, że młodzież po gimnazjum prezentuje bardzo zróżnicowany poziom umiejętności, częstokroć zdobytych raczej dzięki indywidualnemu działaniu metodą prób i błędów, a więc przypadkowych i niesystematycznych. W tej sytuacji trzydzieści godzin to jednak bardzo mało jak na zakres materiału, który uczniowie powinni opanować w I klasie szkoły ponadgimnazjalnej według założeń podstawy programowej, a i tak są to właściwie absolutne rudymenta, skądinąd niezwykle przydatne nawet dla osób, które nie wiążą swojej przyszłości bezpośrednio z informatyką¹.

---

¹ Podstawa programowa z komentarzami. Tom 6. Edukacja matematyczna i techniczna w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum: matematyka, zajęcia techniczne, za-

Autor podręcznika stara się temu częściowo zaradzić, kończąc każdy podrozdział zestawem dodatkowych zadań, które pomagają lepiej przyswoić zdobytą podczas lekcji wiedzę. Niestety, nawet jeśli założymy, że uczniowie będą sumiennie wykonywać powierzone im zadania w domu, szanse na zrealizowanie wszystkich tematów są bardzo małe.

Rozdział pierwszy nosi tytuł *Usługi internetowe*. Składają się nań trzy segmenty – *Wyszukiwanie informacji, Komunikacja i udostępnianie plików, Nauczanie na odległość*. Pod wieloma względami jest to najważniejsza część podręcznika i chociaż niektóre zagadnienia mogą wydawać się z pozoru trywialne dla współczesnej młodzieży², Autor porusza tu tak istotne kwestie jak korzystanie z protokołu transferu plików (FTP) czy udostępnianie plików w sieci lokalnej.

W tym miejscu należy poruszyć kwestię aktualności informacji zawartych w podręczniku. Otóż książka ta po raz pierwszy ukazała się w 2012 roku, w 2015 zaś została ponownie dopuszczona przez MEN. Autor wyszedł ze słusznego założenia, według którego należy nauczać pewnych podstawowych zasad korzystania z programów i naprzemiennie pracować w alternatywnych aplikacjach, aby potem uczniowie potrafili się sami odnaleźć w różnych środowiskach. Dzięki takiemu podejściu wiedza przekazywana w podręczniku faktycznie się nie zdezaktualizowała, niemniej jednak w kilku miejscach widać, że książka ma już swoje lata³.

Najbardziej razić może fragment drugiego podrozdziału, w którym omawiane jest udostępnianie plików w sieci lokalnej na przykładach systemów Windows XP oraz Windows 7, chociaż obecnie na rynku ciężko znaleźć komputer z systemem

---

jęcia komputerowe, informatyka [koordynator Zbigniew Semadeni], [MEN, Warszawa 2009] s. 107–109, s. 107–109; porównaj: I. Pulak, M. Wieczorek, *Visual Skills in the Context of Lifelong Learning* [in:] *E-learning for Societal Needs*, Scientific Editor E. Smyrnova-Trybulska, Katowice–Cieszyn 2012, s. 338–341.

² Porównaj: A. Gadowska, J. Krajka, *Developing Social and Civic Competences as Aspects of Intercultural Communicative Competence – e-learning for middle school students – a Case Study* [in:] *E-learning for Societal Needs*, Scientific Editor E. Smyrnova-Trybulska, Katowice–Cieszyn 2012, s. 105.

³ Tytułem próby skonfrontowaliśmy omawiany podręcznik z analogiczną publikacją starszą o 10 lat: Beata Łazęcka, *Technologia informacyjna*. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum. Zakres podstawowy. Cz. 1, Kielce 2002: „MAC Edukacja”; Beata Łazęcka, *Technologia informacyjna*. Program nauczania w zakresie podstawowym dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum, „MAC Edukacja”, Kielce 2002. Okazało się, że zakresem merytorycznym obydwie książki właściwie niewiele od siebie odbiegają, choć na przestrzeni dekady oprogramowanie otrzymało nowe wersje i zostało wyposażone w wiele nieznanych wcześniej funkcji, Internet rozwinął niebywale swe zasoby informacyjne i mechanizmy działania (np. zdalne nauczanie, sklepy itp.), a użytkownicy otrzymali całą masę mobilnego sprzętu nowych generacji.

innym niż Windows 8 (o którym nie znaleźliśmy w całej książce ani jednej wzmianki), a niebawem premierę będzie miał Windows 10. Od czasu pierwszego wydania podręcznika Microsoft zdążył porzucić wsparcie dla Windows XP i system ten nie jest już w żaden sposób aktualizowany. Z merytorycznego punktu widzenia książka praktycznie nic nie straciła przez te trzy lata, jednak niektórzy uczniowie mogą mieć zrozumiałe zastrzeżenia co do wartości informacji w niej zawartych, zwłaszcza że ten najbardziej niefortunny fragment znajduje się już na samym początku.

Drugi rozdział, *Budowa komputera*, podzielono na dwie lekcje – *Z czego składa się komputer?* oraz *Projekt komputera sieciowego*. Siłą rzeczy temat został potraktowany zdawkowo, jednakże słusznie położono tutaj nacisk na umiejętności wyszukiwania potrzebnych informacji w Internecie – chociażby sprawdzania parametrów podzespołów i porównywania ich cen. Szkoda tylko, że przy okazji omawiania różnego rodzaju sprzętu, Autor nie pokusił się o krótką charakterystykę komputerów Apple (choć wspomina na przykład o urządzeniach z iOS), ponieważ ostatnimi czasy produkty tej firmy zyskały na popularności w Polsce, a dla wielu osób różnice między Macintoshami a klasycznymi pecetami wciąż są niejasne.

Trzecia część książki traktuje o grafice i multimediami – na rozdział ten składają się *Grafika rastrowa*, *Grafika wektorowa* oraz *Filmy*. W każdym przypadku Autor skupił się na podstawowych umiejętnościach obróbki materiałów audiowizualnych, a w przykładach zostało wykorzystane powszechnie dostępne oprogramowanie darmowe, dzięki czemu uczniowie nie będą mieli problemów z zastosowaniem zdobytej wiedzy w życiu codziennym.

Kolejny rozdział to *Zaawansowana edycja tekstu*. To zagadnienie omówiono aż w czterech segmentach: *Style i automatyzacja pracy*, *Szablony*, *Korespondencja seryjna* oraz *Współdziałanie przy tworzeniu dokumentów*. Jak wynika z samych tytułów podrozdziałów, Autor wskazuje niezwykle przydatne i ułatwiające życie funkcjonalności edytorów tekstowych, z których istnienia użytkownicy częstokroć nie zdają sobie nawet sprawy. Na pochwałę zasługuje praktyczne zadanie z życia szkoły, które służy do zademonstrowania i ćwiczenia, jak tworzyć korespondencję seryjną (s. 110–114), i podobne zadania, na których opanowuje się działanie Google Docs (s. 115–117). Podobnie pożyteczny (potencjalnie jako instruktaż również dla doświadczonych, ale pracujących tradycyjną metodą redaktorów) jest podrozdział 12.3 poświęcony adiustacji (s. 118–120). Warto również zaznaczyć, że poszczególne zadania w tym oraz kolejnych rozdziałach wykonywane są naprzemiennie w programach pakietu Microsoft Office oraz darmowego OpenOffice, dzięki czemu uczniowie zdobywają umiejętność sprawnego posługiwania się różnymi aplikacjami oraz odnajdywania analogicznych funkcji w alternatywnych środowiskach. Mamy jedynie drobną uwagę co do wykorzystywania słowa „czcionka” w odniesieniu do fontu – wprawdzie jest to powszechnie stosowany skrót myślowy, który ciężko nazwać błędem, ale Autor mógł przynajmniej zaznaczyć, czym się w rzeczywistości oba pojęcia różnią i jakie jest ich w pełni poprawne zastosowanie.

Cały piąty rozdział poświęcono arkuszom kalkulacyjnym. *Importowanie i formatowanie danych*, *Graficzna interpretacja danych*, *Współdziałanie przy tworzeniu arkuszy kalkulacyjnych* i *Operacje bazodanowe w Excelu* to niezwykle istotne zagadnienia, po których Autor płynnie przechodzi do szóstej części, traktującej z kolei o relacyjnych bazach danych. W tym przypadku tematy kolejnych lekcji to *Projektowanie bazy danych*, *Relacje*, *Zapytania do bazy danych* oraz *Kwerendy funkcjonalne*. W tym miejscu poziom trudności wykonywanych przez uczniów zadań zauważalnie rośnie i chociaż cały temat sprawnie podzielono na dosyć krótkie i łatwe do przyswojenia podrozdziały, to i tak omówienie wszystkich kwestii w przewidzianym na to czasie może stanowić spory problem.

Nietypowy zestaw tematów znalazł się w siódmym rozdziale, w którym pod zbiorczym hasłem *Prezentowanie danych* znajdziemy zarówno *Prezentacje Power-Point*, *Eksportowanie prezentacji*, jak i *Kaskadowe arkusze stylów* oraz *JavaScript*. Pomijając niekonwencjonalne zestawienie zagadnień (w praktyce są to dwa zupełnie różne rozdziały), Autor całkiem sprawnie przedstawił ich podstawy w możliwie jak najbardziej skondensowanej postaci. Działy traktujące o CSS oraz JavaScript zakładają jednak – zgodnie z podstawą programową – że uczniowie wykazują się już dobrą znajomością HTML-u. Nawet jeśli w danej klasie obędzie się bez powtórki z podstawowych znaczników, to oba tematy są na tyle skomplikowane, że wydaje się mało prawdopodobne, aby dało się je zrealizować w ramach pojedynczych lekcji.

W ósmym rozdziale znalazły się: *Algorytmy*, *Pętle iteracyjne i warunkowe*, *Scratch* oraz *Realizacja programów w Pascalu*. Omówienie tych zagadnień w ramach programowych 30 godzin może stanowić nie lada wyzwanie – nie bez powodu zresztą w wielu podręcznikach rezygnuje się z tematów związanych z algorytmami i programowaniem. Niemniej całość została całkiem zgrabnie opisana; można jedynie polemizować z zasadnością przedstawiania podstaw kodowania akurat na przykładzie prehistorycznego już Pascala. Sam Autor przyznaje zresztą, że język ten nie ma już żadnej wartości komercyjnej i stosowany jest co najwyżej w celach edukacyjnych. Zakładamy, że na decyzji zaważyła tutaj relatywna czytelność pascalowego kodu, w którym dosyć łatwo odnajdą się nawet osoby bez jakiegokolwiek doświadczenia w programowaniu.

Na sam koniec przewidziany został jeszcze rozdział *Projekty międzyprzedmiotowe*, a w nim *Praca nad projektem – założenia ogólne* oraz *Tematy projektów do realizacji*. Sugerowane w podręczniku tematy projektów ukazują interdyscyplinarność informatyki, a ich realizacja wymaga wykorzystania wiedzy z poprzednich rozdziałów, jak chociażby wyszukiwania informacji w Internecie, współdziałania dokumentów czy tworzenia prezentacji multimedialnych⁴.

---

⁴ Por.: I. Pulak, *Students' Experiences in the Management of the Information and Educational Resources in the Traditional and Digital Personal Learning Environment*

W ogólnym rozrachunku jest to bardzo dobra pozycja, której piętą achilleową pozostaje liczba godzin, jaką MEN przeznacza na realizację podstawy programowej. W tej sytuacji nie można wybrzydzać nad pominięciem tego lub owego zagadnienia, ani postulować rozwijania ciekawych, ale pobocznych wątków⁵. Podręcznik ten może autentycznie zainteresować uczniów, a jego czytanie sprawia przyjemność i nie męczy⁶. Spora w tym zasługa lekkiego pióra Autora oraz zilustrowania wszelkich zagadnień dużą liczbą zdjęć i zrzutów ekranu. Z czystym sumieniem można polecić tę książkę wszystkim zainteresowanym – nie tylko nauczycielom i uczniom realizującym przedmiot na poziomie podstawowym.

[in:] *E-learning and Intercultural Competences Development in Different Countries*, Scientific Editor E. Smyrnova-Trybulska, Katowice–Cieszyn 2014, s. 441–442.

⁵ Por.: Piotr Mańkowski, *Cyfrowe marzenia. Historia gier komputerowych i wideo*, Wyd. „Trio” – Collegium Civitas, Warszawa 2010. Lektura tej pozycji uświadamia, co kulturze masowej przyniosło skomputeryzowanie gier.

⁶ Pozostając w zgodzie z podstawą programową, opiniowana książka dosyć zdawkowo odnosi się do zagrożeń i niebezpieczeństw wynikających ze zdominowania życia młodzieży przez TI. Nie napotkaliśmy tu podręcznikowego ubolewania nad złymi skutkami nadużywania TI i moralizatorstwa. Być może Autor zafascynowany jest cyfrowym światem bardziej niż ci, którzy przestrzegają przed uzależnieniami lub naruszaniem prawa w sieci. Por.: M. Jędrzejko, *Dzieci i nowe multimedia (szanse, wyzwania, zagrożenia)*, Studio Poligraficzne Edytorka – Mazowieckie Centrum Profilaktyki Uzależnień, Warszawa 2013, passim; *Własność intelektualna w sieci. Stan prawny na 1 stycznia 2014*, red. D. Żak. Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 2014, passim; *Podstawa programowa...*, tom 6, s. 109, pkt. 7.1, 7.2.